

Rajat räiskeelle – ilo takaisin ilotulittamiseen

1 Lyhyesti

- Ilotulitteet ovat aiheuttaneet Suomessa viimeisen yhdeksän vuoden aikana muun muassa 139 silmävammaa, viisi muuta vammaa ja 776 tulipaloa.
- Ilotulitteet ovat hengitysteitä ärsyttävien ja terveydelle haitallisten pienhiukkasten ja kaasujen lähde.
- Ilotulitteista jää maastoon roskaa: muovihylsyjä, sirpaleita ja keppejä.
- Ympäristöhaittojen lisäksi roskat voivat vahingoittaa eläimiä, ja ne voivat myös päätyä eläinrehun joukkoon ikävin seurauksin.
- Ilotulitteiden melu ja välähdykset pelottavat niin lemmikki-, tuotanto- kuin luonnoneläimiäkin.
- Yhteiskunta maksaa kulut, ilotulitteiden maahantuojat ja -kauppiaat käärivät voitot.

Ilotulitteiden aiheuttamien vammojen ja vahinkojen määrälle ei voida asettaa hyväksyttävää rajaa, vaan jokainen tapaus on liikaa. Edellä luetellut haitat liittyvät nimenomaan ilotulitteiden kuluttajakäyttöön – se kun on usein taitamatonta, holtitonta ja suoritetaan alkoholin vaikutuksen alaisena. Ilotulitteiden käytön salliminen vain ammattilaisille ilotulitusesitysten järjestäjille edistäisi täten merkittävästi ihmisten, eläinten ja ympäristön hyvinvointia.

Tämän yli 65 000 kansalaisen allekirjoittaman aloitteen tavoitteena on **rajoittaa vaarallisimpiin F2- ja F3-luokkiin kuuluvien pyroteknisten tuotteiden myynti vain ammattilaisille** (vaadittavat 50 000 nimeä kerättiin alle kuukaudessa!). Tuodaan ilo – ja turvallisuus – takaisin ilotulittamiseen ja asetetaan räiskeelle rajat. Nautitaan tulevaisuudessa ammattilaisten toteuttamista ilotulitusnäytöksistä.

2 Ilotulitteiden haitoista...

2.1 Ihmisille

Ilotulitteet ovat vaaraksi ilotulitteita käyttäville ihmisille ja ilotulituksia katseleville sivullisille. Ilotulitteet aiheuttavat joka vuosi lukuisia **vammoja** ihmisille. Tilastojen mukaan ilotulitteet ovat Suomessa vammauttaneet uudestavuodesta 1999/2000 lähtien yhteensä noin 560 ihmistä. Ilotulitteet eivät suinkaan vammauta vain ilotulitteiden käyttäjiä: kolmasosa vammautuneista on alle 18-vuotiaita; noin 40 % vammautuneista on sivullisia.

Yhteiskunnalle nämä vammat ovat maksaneet sairaala- ja terveydenhoitokuluina pitkästi toista miljoonaa euroa. Noin 17 % saa vakavan vamman, mikä merkitsee mahdollista näönmenetystä – tällaisen vamman kohdalla lasku on suuri, sekä rahallisesti yhteiskunnalle että henkisesti ja fyysisesti vammautuneelle henkilölle.

Ilotulitteista aiheutuu myös muita vahinkoja, kuten mm. käsi-, kuulo- ja palovammoja sekä ruhjevammoja kasvoihin. Näitä vammoja ei kuitenkaan tilastoida silmävammojen tapaan.

Ilotulittaminen voi olla pelottavaa myös näkövammaisille: he kuulevat ympärillään pauketta, mutta eivät näe ilotulitteiden kulkusuuntaa eivätkä pysty väistämään vaarallisesti ammuttuja tai harhautuneita raketteja.

2.2 Omaisuudelle

Ilotulitteet aiheuttavat joka vuosi **omaisuusvahinkoja ja tulipaloja**. Tulipaloihin liittyy aina hengenvaara. Vuodesta 2013 alkaen ilotulitteet ovat aiheuttaneet jo 776 tulipaloa. Ilotulitteista omaisuudelle aiheutuneet vahingot vaihtelevat suuresti tuhoutuneesta omaisuudesta riippuen, mutta ne voivat olla tuhansia tai miljoonia euroja.

Pelastuslaitoksen toiminnasta syntyneet kulut jäävät tietysti yhteiskunnan maksettaviksi. Pelastustoimi paitsi sammuttaa palot, myös tarkastaa ilotulitteiden varastoinnin, vastaa myynnin valvonnasta kuluttajille sekä käsittelee yksityisten ihmisten hakemukset ilotulitusesitysten järjestämiseksi. Tämäkin aiheuttaa pelastustoimelle kuormitusta ja kustannuksia, jotka yhteiskunta maksaa.

2.3 Ilmanlaadulle

Ilman tulipalojakin ilotulitteet vaikuttavat negatiivisesti **ilmanlaatuun**. Ne ovat merkittävä hengitysteitä ärsyttävien pienhiukkasten ja kaasujen lähde. Pienhiukkasia pidetään erityisen haitallisina terveydelle, sillä ne pääsevät tunkeutumaan syvälle hengitysteihin. Lyhytaikaisetkin korkeat pitoisuudet – joita suurissa kaupungeissa mitataan uudenvuoden öinä – voivat aiheuttaa oireiden pahenemista tai kohtauksia astma- ja sydänsairauksista kärsiville sekä haittaa herkille väestöryhmille. Ilotulitteiden aiheuttamille pienhiukkasille ja erilaisille ärsyttävillä yhdisteillä herkkiin väestöryhmiin kuuluvat hengityselin- ja sydänsairaat sekä alle 5-vuotiaat lapset. He muodostavat 20–25 % koko väestöstä.

2.4 Ympäristölle

Ilotulitteiden käytön jäljiltä jää etenkin uudenvuoden vieton jälkeen maastoon ilotulitteiden hylsyjä sekä pahvi- ja muoviroskaa, jota juhlijat eivät aina korjaa ympäristöstä itse pois. Ilotulitejätteiden korjaamisen kustannukset jäävät käytännössä kuntien maksettavaksi, sillä kunnat ovat viime kädessä roskien

siivouksesta vastaava taho. Esimerkiksi Espoon kaupunkitekniikan keskuksen arvion mukaan uudenvuoden juhlinnasta aiheutuu kaupungille noin 10000–13000 euron vuosittaiset lisäkustannukset.

Raketeista irtoavaa muovia, sirpaleita ja puukeppejä päätyy myös laitumille, josta ne voivat päätyä rehun sekaan. Jos ilotulitejätettä päätyy rehun mukana tuotantoeläinten ruoansulatukseen, eläin varmasti sairastuu. Tämä aiheuttaa eläimelle tuskaa ja jopa kuoleman – ja toki eläimen hoito ja mahdollinen menehtyminen aiheuttavat eläintilalliselle taloudellista vahinkoa.

2.5 Eläimille

Eläinten ei kuitenkaan tarvitse syödä ilotuliteroskaa kärsiäkseen ilotulitteista. Lukuisat tutkimukset osoittavat, että luonnon-, tuotanto- ja lemmikkieläimet reagoivat negatiivisesti ihmistoiminnan tuottamiin äkillisiin koviin ääniin, kuten ilotulitukset, ja käyttäytyvät silminnähden stressaantuneesti. Myös eläintarhoissa pidettävien eläinlajien käyttäytymisen muutoksista on tutkimustietoa. Ilotulitteiden vaikutusta pohdittaessa on tärkeä tiedostaa, että niiden vaikutus ulottuu ulkoilmasta asuntojen sisätiloihin sekä tarhoihin, talleihin ja navettoihin.

2.5.1 Lemmikkieläimet

Monet eläimet kokevat ilotulitteiden paukkeen, ujelluksen, valonvälähdykset ja ruudin hajun uhkaaviksi elementeiksi, jotka voivat ahdistaa niitä useita päiviä, silloinkin kun eläin itse on sisätiloissa, omassa kodissaan. Pelokas lemmikki voi menettää ruokahalunsa eikä kykene välttämättä peloltaan nukkumaan. Eläin saattaa hakeutua sängyn alle tai kaapin sisään eikä suostu tulemaan ulos piilostaan pitkään aikaan. Se saattaa reagoida ilotulitteisiin ulostamalla tai virtsaamalla alleen, haukkumalla, ulvomalla, läähättämällä ja liikkumalla levottomasti ympäri huoneistoa. Eläin on, sanalla sanoen, paniikissa.

Seura- ja harraste-eläinten omistajille uudenvuoden ilotulitus merkitseekin usein erityisjärjestelyjä. Etenkin monet koirat pelkäävät ilotulitteita, ja koirien ulkoilutus tulee suunnitella ilotulitteiden käytön mukaan. Koska ilotulitteiden käyttöaika ei aina noudateta, koiran stressitila voi kestää useiden päivien ajan. (Potentiaaliset kärsijät: koiria on suomessa noin 700 000, kissoja arvioidaan olevan jopa miljoona)

Ulkona paniikissa oleva eläin, esimerkiksi ulkoilutettava koira, voi kauhuissaan riuhtaista itsensä irti taluttimesta ja karata. Eksynyt, pakokauhun vallassa ulkona juokseva koira tai kissa on vaaraksi niin itselleen kuin liikenteelle. Jos eläintä ei ole tunnustusmerkitty, se voi kadota lopullisesti.

2.5.2 Opaskoirat

Ilotulitteet voivat olla kohtalokkaita näkövammaisten käyttämille opaskoirille (joita on Suomessa noin 230). Jos opaskoira panikoi ilotulitteita, koiran käyttäjä voi joutua vaaratilanteisiin, sillä paniikissa oleva opaskoira ei pysty tekemään työtään. Pahimmassa tapauksessa ilotulitteet lisäävät eläimen ääniarkuutta pysyvästi: esimerkiksi koira voi ruveta pelkäämään ilotuliterakettien kaltaisia kovahkoja ääniä kuten kesäistä ukkosta tai jopa oven pamahdusta ja postiluukun kolahdusta. Tämä on ahdistavaa tavalliselle kotikoirallekin, mutta opaskoiralle se voi tarkoittaa eläköitymistä, sillä se ei enää voi tehdä työtään näkövammaisen auttajana.

2.5.3 Koti- ja tuotantoeläimet

Ilotulitteet aiheuttavat erityisen paljon stressiä herkkäkuuloisille, tarkalla näöllä ja saaliseläimen vaistoilla varustetuille hevosille. (Näitä tuntevia, tietoisia eläimiä on Suomessa yli 74 000.) Rakettien ujellus ja valonvälähdykset ovat hevosille luonnottomia ja uhkaavia ilmiöitä, ja aiheuttavat hevosissa todellista pelkoa. Hevonen on myös laumaeläin, ja yhden hevosen pelkotila voi tarttua tallin muihin hevosiin. Pelko

voi olla niin voimakasta, että se saattaa johtaa siitostammoilla tiineyden keskeytymiseen. Levottomasti käyttäytyvä hevonen voi loukata itsensä karsinan rakenteisiin. Pelosta pillastunut, ulos karkuun päässyt hevonen on erityisen vaarallinen liikenteelle ja on suuressa vaarassa loukkaantua itse.

Ilotulitteet aiheuttavat stressiä myös tuotantoeläimille. Vauhkoontuneet eläimet voivat vahingoittaa itsensä pitopaikan rakenteisiin tai päästä karkuun laitumelta kohtalokkain seurauksin. Sikaloissa, navetoissa, kanaloissa ja lampoloissa eläimillä on harvoin mahdollisuus toteuttaa lajinmukaista pelkokäyttäytymistään esimerkiksi piiloutumalla. (Tuotantoeläinten kohdalla puhumme Suomessa lähes sadasta miljoonasta elävistä olennoista, jotka voivat kärsiä ilotulitteiden aiheuttamasta melusta, valosaasteesta ja roskasta.)

2.5.4 Luonnoneläimet

Monet luonnoneläimet kärsivät ilotulituksesta, joka yleensä säikäyttää ne liikkeelle, karkuun. Ilotulituksesta säikähtäneet eläimet ovat luonnollisesti ihmisasutuksen liepeillä, joten lähistöllä on varmasti ajoteitä. Ajoväylille päätyneet suurikokoiset luonnoneläimet, kuten kauriit ja hirvet, ovat turvallisuusriski ihmisille, ja joutuvat tietysti hengenvaaraan itsekin.

Erityisen haitallisia äkilliset meluhäiriöt ovat eläinten lisääntymisaikana ja lähellä lisääntymispaikkoja, kuten lintujen kolonioita. Pesivät linnut ja nisäkkäät saattavat paeta ilotulitteiden pauketta ja hylätä pesänsä ja poikasensa, minkä seurauksena hylätyt pesät ja poikaset altistuvat saalistukselle ja nälkäkuolemalle. Tämä on todellinen riski venetsialaisten aikaan. Vesialueiden läheisyydessä ääni kulkeutuu pitkiä matkoja veden pintaa pitkin ja aikaansaa melua myös veden pinnan alla – talviaikakaan ei suojaa veden eläimiä ilotulitteiden äkilliseltä melulta.

Valtaosa lintulajeista ei näe hyvin pimeässä, ja ilotulituksesta pelästyneet linnut voivat törmätä voimalinjoihin, puihin, rakennuksiin ja jopa toisiinsa, ja loukata itsensä pahoin tai menehtyä törmäyksissä. Esimerkiksi vuoden 2010 uudenvuodenyönä Yhdysvaltain Arkansasissa taivaalta tipahti yllättäen tuhansia kuolleita punaolkaturpiaaleja. Syyksi on arveltu sitä, että linnut ovat sännänneet lentoon säikähdettyään äkillistä kovaa, ilotuliteperäistä ääntä ja kuolleet törmättyään esineisiin, stressiin tai jouduttuaan myrskysään armoille. Ilman ulkopuolista häiriötä linnut olisivat luultavasti jääneet puunoksille ja säilyttäneet henkensä.

ilotulitteiden käyttö vaarantaa siis kotieläinten lisäksi monen luonnonvaraisen eläimen turvallisuuden ja vaikuttaa haitallisesti niiden elinympäristöön.

3 Ilotulittamisen kustannukset

Yhteiskunta maksaa laskun silmä-, käsi- ja muista vammoista koituneet terveydenhoitokulut, samoin kuin esimerkiksi pelastuslaitoksen toiminnan kustannukset (tulipalot, hälytystarkistukset, ilotulitteiden varastotarkastukset...), astmaatikkojen ja sydänpotilaiden päivystyskäynnit, ja roskien siivouskulut.

Jotkut koiranomistaja maksavat joka uusivuosi yöstä lemmikkinsä kanssa hotellissa, jonka läheisyydessä ei saa ampua ilotulitteita. Osalle ilotulitepelosta kärsivistä lemmikeistä täytyy määrätä rauhoittavia lääkkeitä, mistä aiheutuu kuluja lemmikin omistajille. Jos kyseessä on reseptilääke, sen saamiseksi eläin on vietävä eläinlääkärin vastaanotolle, mikä lisää entisestään omistajalle ilotulitteista koituvia kuluja.

Ilotuliteroskien saastuttamaa rehua syöneen tuotantoeläimen omistaja joutuu maksamaan eläinlääkärikulut ja kenties menettää yhden tuotantoeläimen. Tallien, navettojen ja sikaloiden omistajat saattavat joutua päivystämään eläintiloissa koko vuodenvaihteen ajan siinä toivossa, että he saavat

pidettyä eläimensä rauhallisina – tai ainakin osaavat kutsua eläinlääkärin paikalle välittömästi, jos joku heidän eläimistään loukkaa itsensä paniikissa.

Ilotulitteiden valmistajat, maahantuojat ja myyjät eivät maksa mitään: he käärivät voitot.

4 Ongelma ja sen ratkaisu

Ilotulitteita käyttäviltä kuluttajilta edellytetään lain – kuten suojalasien käytön – noudattamista, mutta ei muuta perehtyneisyyttä pyroteknisiin tuotteisiin. He toimivat ilotulitteista löytyvien käyttöohjeiden varassa, jos jaksavat niihin juhlahumussa perehtyä. Kuluttajat voivat käyttää ilotulitteita myös tahallaan väärin, esimerkiksi tähdätä niitä kohti rakennuksia ja ihmisiä.

Ammattimaisilla ilotulittajilla on Tukesin myöntämä lupa järjestää ilotulitusnäytöksiä. Ammattilaisten järjestämissä ilotulitusesityksissä räjähteitä käsittelevät niihin perehtyneet henkilöt, niissä noudatetaan viranomaisten ohjeita ja määräyksiä ja otetaan huomioon turvallisuustekijät. Julkiset ilotulitukset aiheuttavat hyvin harvoin vammoja tulittajille ja sivullisille. Ammattilaisten järjestäminä ilotulitteiden käsittely on hallittua ja harjaantunutta ja ilotulitusesityksiä varten on laadittu pelastussuunnitelma.

Säästöt ilotulitteiden aiheuttamien vammojen hoidon, pelastustoimen tehtävien, viranomaisvalvonnan, tulipalojen sammutustöiden, omaisuusvahinkojen ja puhtaanapidon kustannuksissa olisivat yhteiskunnallisesti merkittävät.

Ehdotuksella tavoitellaan kansalaisten tasavertaisuutta sekä ihmisten että eläinten oikeutta terveelliseen ja turvalliseen asuin- ja liikkumisympäristöön. F2- ja F3-luokkiin kuuluvien ilotulitteiden kuluttajakäytön kieltäminen olisi selkeä osoitus siitä, että ilotulitteiden ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheuttamiin haittoihin suhtaudutaan vakavasti eikä niitä vähätellä. Elävien olentojen, olivatpa he ihmis- tai muita eläimiä, kärsimystä ei saa vähätellä. Vammoille ja vahingoille ei voida asettaa hyväksyttävää määrää. Jokainen tapaus on liikaa.

Lakialoitteemme on laadittu valmiiseen pykälämuotoon, joten sen käsittely ja hyväksyminen käy nopeasti. Toivomme, että tulevaisuudessa saamme katsella ammattilaisten toteuttamia, ajoitettuja ja turvallisia ilotulitusesityksiä.

Helsingin eläinsuojeluyhdistys – Helsingfors djurskyddsförening HESY ry

Lähteitä:

<https://www.kaleva.fi/uutenavuotena-ainakin-13-silmavammaa-ilotulitteist/4223856>

<https://yle.fi/uutiset/3-12254946>

<https://tukes.fi/onnettomuudet/yhteenvedot-onnettomuuksista-toimialoittain/rajahteet-ja-ilotulitteet>

<https://tukes.fi/-/ilotulitteet-aiheuttavat-ilmansaasteita-ja-meluhaittaa-voit-vahentaa-haittoja-noudattamalla-kayttoaikaa-ja-paikkaa-koskevia-rajoituksia>

<https://tukes.fi/-/hengitysilman-hiukkaspitoisuudet-uudenvuodenyona-pahimmillaan-monikymmenkertaisia-normaaliin- verrattu-1>

<https://hevostietokeskus.fi/i/videot/terveys-ja-hyvinvointi/hevoset-ja-ilotulitus>

<https://animalia.fi/elainten-oikeudet/elaintuotanto/>

<https://academic.oup.com/beheco/article/22/6/1173/218852>

<https://icoph.org/mp-files/ico-endorses-global-ban-of-consumer-fireworks.pdf/>

Bowles, AE. & Knight, RL. 1995: Responses of wildlife to noise. *Wildlife and recreationists: coexistence through management and research*, Washington (DC) Island Press (p. 109-156):

https://www.fhwa.dot.gov/Environment/noise/noise_effect_on_wildlife/effects/wild09.cfm

Francis, C. D. & Barber, J. R. 2013: A framework for understanding noise impacts on wildlife: an urgent conservation priority. *Frontiers in Ecology and the Environment* 11, 305–313.

Levine ED, Ramos D, Mills DS. 2007: A prospective study of two self-help CD based desensitization and counter-conditioning programmes with the use of Dog appeasing pheromone for the treatment of firework fears in dogs (*Canis familiaris*). *Applied Animal Behavior Science*. 105: 311–329.

Pedrerros, E., Sepúlveda, M., Gutierrez, J., Carrasco P. & Quiñones, R. 2016: Observations of the effect of a New Year's fireworks display on the behavior of the South American sea lion (*Otaria flavescens*) in a colony of central-south Chile, *Marine and Freshwater Behaviour and Physiology*, DOI: 10.1080/10236244.2015.1125099

Schell CJ, Young JK, Lonsdorf EV, Santymire RM. 2013: Anthropogenic and physiologically induced stress responses in captive coyotes. *J Mamm.* 94:1131–1140.

Shannon, Graeme; McKenna, Megan F.; Angeloni, Lisa M.; et al. 2016: A synthesis of two decades of research documenting the effects of noise on wildlife. *Biological Reviews*, Vol 91, 4, p. 982-1005.